

Сахневич І.А. Впровадження медіа-освіти у вищих навчальних закладах України: проблеми та перспективи // Науковий вісник Волинського національного університету імені Леси Українки. Серія "Філологічні науки". 2010. № 21. С. 239-242.

УДК 378.070 **І. А. Сахневич** – викладач англійської мови в Івано-Франківському національному технічному університеті нафти і газу, аспірант відділу теорії та методології гуманітарної освіти Інституту вищої освіти Академії педагогічних наук України

**Впровадження медіа-освіти у вищих навчальних закладах України:
проблеми та перспективи**

Роботу виконано у відділі теорії та методології гуманітарної освіти Інституту вищої освіти АПН України

Розглянуто основні поняття медіа-освіти, її пріоритетність та проблеми впровадження у навчально-виховний процес вищих навчальних закладів України.

Ключові слова: медіа-освіта, медіа-культура, медіа-навчання, навчальна програма.

Сахневич И. Имплементация медиаобразования в высших учебных заведениях Украины: проблемы и перспективы. Рассматриваются основные понятия медиаобразования, его приоритетность и проблемы имплементации в учебно-воспитательный процесс высших учебных заведений Украины.

Ключевые слова: медиаобразование, медиакультура, медиаобучение, учебная программа.

Sakhnevych I. Implementation of media education in Ukrainian high schools, its importance and problems. The article highlights main terms of media education, its importance and problems of the process of implementation in Ukrainian high schools.

Key words: media education, media culture, media studies, educational curricula.

Постановка наукової проблеми та її значення. Мета освіти – підготувати людину до життя, мета медіа-освіти – підготувати людину як особистість до життя серед великої кількості засобів мас-медіа. Поява засобів преси сприяла розвитку навичок читання та письма, тобто так звана алфавітна культура “alphabetic literacy”, або ми назвемо її культурою писемності стала основною метою освітньої системи. ХХ–ХХІ століття стали розквітом аудіовізуальної мови засобів мас-медіа, тому є логічним той факт, що людина повинна володіти не тільки культурою писемності, але й візуальною або аудіовізуальною культурою. Під візуальною культурою ми розуміємо здатність

людини читати та писати певні образи, а також думати мовою цих образів та вивчати їх. Відомий дослідник медіа-освіти Тайнер додає, що візуальна культура також передбачає здатність людини як інтерпретувати та створювати образи засобами мас-медіа, так і спілкуватися за їх допомогою [2, с. 34]. Медіа-культура допомагає розвинути здатність людини критично ставитися до засобів мас-медіа, до тих прийомів та способів, за допомогою яких вони впливають на соціум. У більш вужчому розумінні медіа-культура – це результат освіти, мета якої навчити людину розуміти медійні засоби та отримувати від цього задоволення. Саме медіа-культура дає відповідь на запитання як створюються засоби мас-медіа, яку структуру вони мають і наскільки правдиво відображають наше життя. Якщо людина володіє цими навичками, вона вміє і відтворювати засоби мас-медіа у багатогранності їх форм.

Аналіз досліджень проблеми. В нашій країні зростає інтерес до медіа-освіти. Сьогодні все більше і більше педагогів схиляється до думки про необхідність розвитку цієї спеціальної галузі педагогіки. Не можна з упевненістю твердити про те, що медіа-освіта в нашій країні цілком ігнорувалась. Наукові дослідження з певних напрямків медіа-освіти – кіноосвіта, журналістика, медіа-освіта за матеріалами ЗМІ, відео та аудіо продукції, комп'ютерними технологіями – проводилися в Києві, Харкові, Львові та інших містах України, проте усі вони відрізнялись поодиноким характером, виконувались безсистемно та непослідовно. На даний час за прикладом провідних країн світу – США, Канади, Австралії, Росії, ряду європейських країн, які мають великий досвід з медіа-освіти, наукові медіа-дослідження стають більш організованими та цілеспрямованими. Зростає потреба в активізації наукових знань з медіа-освіти, в об'єднанні тих окремих, поодиноких здобутків у даній галузі у розвинуту систему за підтримки Міністерства освіти України, ЮНЕСКО та інших міжнародних організацій та установ, які же набули великого досвіду з розвитку медіа-освіти та медіа-грамотності. Отже, **метою** нашого дослідження є спроба визначити основні поняття медіа-освіти, а також окреслити проблеми та перспективи

впровадження медіа-освіти у вищих навчальних закладах України. Мета дослідження визначила наступні **завдання**: довести важливість пріоритетного розвитку медіа-освіти у навчальних закладах України; визначити можливі шляхи впровадження медіа-освіти у вищих навчальних закладах України.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів.

Ера інформаційного суспільства відкриває зростаючу важливість засобів мас-медіа, а отже і потребує певних змін в освітній системі, які відповідатимуть новим соціально-економічним потребам суспільства. Медійна культура передбачає здатність людини правильно обирати засоби мас-медіа, аналізувати їх та висловлювати своє ставлення до тих медійних образів, звуків та слів, які нас оточують у повсякденному житті. Людина з високим рівнем медійної культури повинна вільно спілкуватися мовою медіа. Медійна культура є результатом медійної освіти, яку отримує людина в освітніх закладах усіх рівнів. Якщо навчальна програма передбачає медійну освіту, то її основною метою є навчити громадян інформаційного суспільства правильно обирати, аналізувати та відтворювати інформацію, а також вміти спілкуватися різними мовами за допомогою різноманітних засобів мас-медіа. Зміст медійної освіти складають дві логічно пов'язані між собою частини: практична та відтворююча. Практична частина медійної навчальної програми передбачає навчити людину користуватися медійними засобами та програмами для створення медійних текстів, образів та звуків. Це – фотоапарати, знімальна апаратура, комп'ютери, проектори тощо. Пріоритетність медійної культури сьогодні можна пояснити наступними чинниками: комерційними та ідеологічними цілями компаній, які виробляють засоби мас-медіа, а тому певні ідеї та певний комерційний зміст є притаманним їх виробам – медійній продукції. Якщо людина вміє правильно оцінити таке комерційне та ідеологічне “наповнення” медіа-продукту, вона творча, професійна, самодостатня особистість, яка не має проблем із спілкуванням в інформаційному суспільстві; однаковою медійною інформацією, відтвореною різними компаніями за допомогою різних засобів та форм. Відоме прислів'я каже: “Скільки людей, стільки думок”. Такий підхід до

однакової інформації спричиняє різну інтерпретацію і різне ставлення до неї аудиторії. Віднайти оптимальну оцінку інформації – ось мета медіа-освіти. Слід відзначити той факт, що аудиторія не може бути ані пасивною, ані об'єктивною по відношенню до інформації, поданої мас-медіа.

Медійна освіта сьогодні може стати як невід'ємною складовою навчальних предметів – історії, літератури, рідної мови, іноземної мови, культурології, економіки, образотворчого мистецтва, живопису, музики тощо, так і читатись як окремий навчальний предмет – факультативно або як обов'язковий предмет навчально-виховного процесу залежно від того, наскільки суспільство або країна готова до змін в нових соціально-економічних та політичних умовах. Наприклад, в англійськомовних країнах медіа-освіті надають важливого значення на державному рівні, а тому в Канаді або Австралії медіа-освіта – це обов'язковий елемент навчальної програми з рідної мови, а в Англії та Шотландії це – окремий обов'язковий навчальний предмет у загальноосвітній середній школі [2, с. 200]. На наше переконання, медіа-освіта повинна стати навчальним предметом або його складовою в усіх навчально-виховних закладах, і кожен вчитель або викладач повинен зробити медіа-освіту невід'ємною частиною навчально-виховного процесу залежно від рівня підготовки його учнів та специфіки викладання його предмету. Адже вже змалку дитина навчається читати і писати не тільки за допомогою книг і малюнків, але й навколишнього світу мас-медіа в домашньому відео, фотографіях, теле та радіопрограмах тощо. Саме вони сприяють формуванню життєвого досвіду дитини, формують її уявлення щодо світу, подій, власної поведінки. У старшому віці дитячі погляди на життя стають більш виваженими та дорослішими, підлітки починають оперувати складнішими засобами мас-медіа – комп'ютером, всесвітньою мережею Інтернет, цифровими відеокамерами тощо. Армін Готтман та Альфонсо Гутієрес Мартін – відомі дослідники медіа-освіти в рамках Європейського медіа-проекту пропонують навчати не тільки культурі писемності та аудіовізуальній культурі як складовій медійної культури, а також, зважаючи на прискорений розвиток інформаційних

технологій, і цифровій культурі або цифровій компетентності [2, с. 45]. Еволюційний розвиток традиційних аудіовідеомедіа-засобів та поява сучасних цифрових технологій у формі мобільних телефонів, цифрового кіноформату 3D, супутникового Інтернету, цифрового телебачення тощо виводять на новий, вищий рівень розвитку медіа-освіти, яка повинна відповідати сучасним потребам інформаційного суспільства, інакше кажучи, виникає потреба у критичному ставленні до новітніх інформаційних засобів, якими ще й потрібно навчитися правильно користуватись. Завдяки цифровим мас-медіа людина має можливість доступу до більшого обсягу інформації, відповідно і доступ та обробка інформації пришвидшуються. Крім цього, цифрові технології вимагають від користувачів знань нової мови, нових правил спілкування, нових способів мислення та навчання. Читати і писати за допомогою образів – ось що стає важливим для набуття навичок цифрової компетентності. Медіа-фахівці європейської спільноти визначають цифрову компетентність як свідоме та критичне ставлення до електронних мас-медіа, створених для роботи, відпочинку та спілкування, а також як набуття користувачем навичок логічного та критичного мислення в процесі спілкування і використання оцифрованих медійних засобів, які передають інформацію на високому технічному рівні.

На нашу думку, сучасна медіа-освіта – це набуття людиною культури писемності за допомогою так званих “письмових” засобів мас-медіа, аудіовізуальної культури – за допомогою, відповідно, аудіовізуальних медійних засобів, а також цифрової компетентності - за допомогою цифрових мас-медіа. Залежно від складності функціонування та структурованості медійних засобів опанування медіа-освіти повинно відбуватись на усіх рівнях освітньої системи відповідно до основного педагогічного принципу навчально-виховного процесу: від простого до складного. Таким чином, “письмові” засоби мас-медіа (газети, журнали, постери, плакати, фотографії тощо) повинні стати основним об’єктом розгляду в дитячому садку та в початковій загальноосвітній школі, аудіовізуальним медійним засобам (кіно, радіо, документальні фільми, реклама тощо) слід приділяти більше уваги в середній загальноосвітній школі, і,

відповідно, навички цифрової медіа-компетентності діти повинні почати опановувати у старшій загальноосвітній школі, а удосконалювати – у вищій школі. Оскільки сучасні умови життя в інформаційному суспільстві в добу глобалізації та гуманітаризації обумовлюють появу нової особистості – інтелігентної, нестандартної, творчої, готової до самопізнання та самореалізації власних професійних амбіцій, медіа-освіта повинна здобуватись людиною упродовж життя в усіх її формах, які диктуватимуться появою новітніх удосконалених медіа-засобів.

Медійна освіта, як вже зазначалось вище, повинна стати невід'ємною складовою начально-виховного процесу в усіх освітніх закладах. У вищій школі медіа-освіта може і повинна стати частиною навчального процесу незалежно від професійного спрямування закладу. В Україні це досить важко буде зробити зараз, оскільки медіа-освіта тільки розпочинає свої кроки в національній освітній системі. Започаткувати медійну освіту у ВНЗ, де студенти не мають ніякої попередньої базової підготовки і де немає медіа – педагогів з відповідною професійною підготовкою, буде досить проблематично. Проте, якщо медійна навчальна програма буде спрямована на те, щоб зацікавити молодих людей, буде їм зрозумілою, стимулюватиме їх критичне мислення та спонукатиме до жвавого обговорення, то таке медіа-навчання сприятиме зростаючим навичкам медіа-компетентності у майбутніх професіоналів. Знайти зв'язок медіа-освіти із внутрішнім світом молодої особистості – ось що є важливим у пошуку мотивації до медіа-навчання. Згадані вище медіа-педагоги Армін Готтман та Альфонсо Гутієрес Мартін пропонують наступні шляхи заохочення до медіа-навчання, зважаючи на уподобання молодих людей фотографувати, знімати на камеру та працювати з комп'ютером: порівняння однакових тем у різних засобах мас-медіа в різних країнах; фотографування, аналіз та обмін фотоматеріалами; написання сценарію, зйомка та обмін відеоматеріалами.

Медіа-навчання буде успішним, якщо молоді люди не тільки навчаться правильно користуватись медіа-приладами (“натискати на кнопки”), але й

зможуть критично оцінювати і самостійно відтворювати медіа-інформацію. Зважаючи на повільний розвиток сучасних медіа-засобів, обмежений доступ до деяких з них (наприклад, цифрових), специфіку медіа-інформації на українському просторі, ми вважаємо, що рекламні медійні засоби, друковані засоби – газети та журнали, а також Інтернет-інформація можуть служити досить потужним стимулом для заохочення молоді набувати навички медіа-компетентності у ВНЗ. Наприклад, такі засоби медіа як фотографії на шпальтах газет, журналів, рекламних листівок та буклетів мають великий вплив на формування національної свідомості аудиторії. У руках своїх творців вони можуть стати інструментом позитивного або негативного впливу на формування активної національної позиції молоді в суспільстві. Фотографії в засобах медіа здатні привернути більше уваги на ті події, особи або факти, які мають національне забарвлення, тим самим підвищуючи рейтинг медійних джерел. Фотоматеріали посилюють вплив медіа-джерела на аудиторію, мають певне символічне значення. Прочитати і зрозуміти зміст символічного значення фотоматеріалів – ось чому повинні навчитись молоді люди при роботі із певними засобами мас-медіа, адже таке розуміння є частиною реального життя, це – як запобіжник негативних маніпулятивних дій з боку дорослих. Тому, забезпечуючи медіа-освіту в українських освітніх закладах, ми вважаємо необхідним звернути увагу студентів та учнів на фотоматеріали в друкованих засобах мас-медіа.

Сьогодні серед провідних фахівців з медіа-освіти точаться суперечки навколо питання щодо впровадження медіа-освіти в більшість дисциплін навчальної програми – біологію, фізкультуру, музику, історію, математику, хімію, іноземну мову тощо. Деякі медіа-педагоги вважають, що швидкий розвиток сучасних мас-медіа вимагає від студентів та учнів розвинутих навичок критичного мислення, а тому буде слушним ввести в навчальну програму того чи іншого закладу окремий предмет – медіа-освітні технології.

Висновки. Таким чином, медіа-освіта повинна бути частиною будь-якої навчальної програми, а питання чи бути їй окремою навчальною дисципліною,

чи розглядатись як елемент іншої навчальної дисципліни, залежить від характеру навчально-виховного закладу – гуманітарний чи технічний, початкового рівня медіа – підготовки навчальної аудиторії, базової підготовки медіа-фахівця, сучасних вимог суспільства тощо. Усі сучасні медійні засоби незалежно від їх характеру, структурних елементів та мети знайомлять аудиторію з сучасним світом, який не може існувати без математичних, географічних, хімічних, біологічних та інших наук, в той чи інший спосіб імплементованих у матеріали мас-медіа.

Література

1. Новикова А. А. Медиаобразование в России и Европе в контексте глобализации /А. А. Новикова.– [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.unesco.ru>.
2. Федоров А. В., Новикова А. А. Медиаобразование в ведущих странах Запада /А. В. Федоров, А. А. Новикова. – Таганрог : Изд-во Кучма, 2005, – 270 с.
3. Федоров А. В. Краткий словарь основных медиаобразовательных терминов /А. В. Федоров // Медиатека. – 2006.– № 2, 4.– С. 33–37, 27–30.
4. Федоров А. В. Международные конференции по медиаобразованию /А. В. Федоров.– [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.mediaeducation.ru/publ/fedorov/konfer/htm>.
5. Федоров А. В. Краткая история медиаобразования в России /А. В. Федоров.– [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.mediaeducation.ru/publ/fedorov>
6. Федоров А. В. Медиаобразование: вчера и сегодня /А. В. Федоров// М. : Изд-во МОО ВППЮНЕСКО “Информация для всех”.– 2009. – С. 14–15.